ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN MISCHO

της 25ης Νοεμβρίου 1999 *

1. Η Mediocurso — Estabelecimento de Ensino Particular SA (στο εξής: Mediocurso), εταιρία πορτογαλικού δικαίου με έδρα τη Λισσαβώνα, άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε το Πρωτοδικείο στις 15 Σεπτεμβρίου 1998, Mediocurso κατά Επιτροπής [1], ζητώντας την αναίρεση της αποφάσεως αυτής στο μέτρο που απέρριψε τις προσφυγές που είχε ασκήσει.

2. Οι προσφυγές αυτές είχαν ως αντικείμενο την ακύρωση των αποφάσεων C(96) 1185 και C(96) 1186 της Επιτροπής, της 14ης Αυγούστου 1996, με τις οποίες μειώθηκαν οι χρηματοδοτικές συνδρομές που χορήγησε το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (στο εξής: ΕΚΤ) στη Mediocurso για διάφορα προγράμματα επαγγελματικής καταρτίσεως.

3. Δεδομένου ότι τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν στη διαφορά και το νομικό πλαίσιο εκτίθενται λεπτομερώς στην προαναφερθείσα απόφαση του Πρωτοδικείο, που δημοσιεύθηκε ήδη στη Συλλογή, δεν θα τα εκθέσω εκ νέου στις προτάσεις μου.

4. Στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως η Mediocurso επικαλείται τους ακόλουθους τρεις λόγους:

— παραβίαση της αρχής περί της προηγουμένης ακροάσεως και των δικαιωμάτων άμυνας·

— πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως ως προς τα συμπεράσματα που συνήγαγε το Πρωτοδικείο από την εξέταση των υποβληθέντων εγγράφων·

— ανακόλουθη αιτιολογία και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-180/96 και T-181/96 (Συλλογή 1998, σ. II-3477).

Ως προς τον λόγο αναιρέσεως που στηρίζεται στην προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας

5. Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό, κρίνοντας ως εξής:

«49 Κατά πάγια νομολογία, τα δικαιώματα άμυνας των δικαιούχων χρηματοδοτικής συνδρομής του ΕΚΤ πρέπει να γίνονται σεβαστά όταν η Επιτροπή μειώνει μια τέτοια συνδρομή (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-32/95 P, Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-5373, σκέψεις 21 έως 44).

50 Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε, με την προαναφερθείσα απόφαση Lisrestal κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 49), χωρίς το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφασή του επ' αυτού με την προαναφερθείσα απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1996, Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ., ότι η Επιτροπή, η οποία αναλαμβάνει μόνη, έναντι των δικαιούχων χρηματοδοτικής συνδρομής εκ μέρους του ΕΚΤ, τη νομική ευθύνη των αποφάσεων περί μειώσεως μιας τέτοιας συνδρομής, δεν μπορεί να εκδίδει τέτοιες αποφάσεις χωρίς να παρέχει προηγουμένως στον ως άνω δικαιούχο την ευκαιρία να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του σχετικά με τη σχεδιαζόμενη μείωση ή χωρίς να έχει βεβαιωθεί ότι αυτός είχε μια τέτοια δυνατότητα.

51 Η προσφεύγουσα δέχθηκε, στο πλαίσιο τόσο των αιτημάτων της όσο και της απαντήσεως στη γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου, ότι εξέφρασε την άποψή της ενώπιον του DAFSE πριν από την έκδοση του εγγράφου της 11ης Σεπτεμβρίου 1991. Στο έγγραφο αυτό, το DAFSE δεν έλαβε υπόψη έναντι της προσφεύγουσας το σύνολο των παρατηρήσεων που υπέβαλε σχετικά με τις σκοπούμενες μειώσεις.

52 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν υπέβαλε ρητά παρατηρήσεις επί του εγγράφου αυτού, όπως ορθώς σημειώνουν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις. Πράγματι, η προσφεύγουσα περιορίστηκε στην άσκηση προσφυγής κατά του εν λόγω εγγράφου ενώπιον των πορτογαλικών διοικητικών δικαστηρίων. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση, η προσφεύγουσα όφειλε να υποβάλει ρητά τέτοιες παρατηρήσεις, ώστε να μπορέσει το DAFSE να τις γνωστοποιήσει στην Επιτροπή. Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλείται την έλλειψη γνωστοποιήσεως των ενδεχόμενων παρατηρήσεών της στην Επιτροπή, δεδομένου ότι η έλλειψη αυτή απορρέει από δική της παράλειψη.

53 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η προσφεύγουσα ήταν επομένως σε θέση να καταστήσει "λυσιτελώς" γνωστή την άποψή της επί των στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη σε βάρος της υπό την έννοια της προαναφερθείσας αποφάσεως του Πρωτοδικείου Lisrestal κ.λπ. κατά Επιτροπής.»

6. Η Mediocurso θεωρεί ότι παραβιάστηκε η αρχή περί της προηγουμένης ακροάσεως του

διαδίκου εις βάρος του οποίου ελήφθη η βλαπτική απόφαση. Η προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου, Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ., αναφέρθηκε στην αρχή αυτή. Η Mediocurso υποστηρίζει ότι έλαβε το πρώτον γνώση των παρατηρήσεων και των επιφυλάξεων που περιέχονται στις εκθέσεις που συνέταξε η εταιρία Audite κατά τη συνεδρίαση που έλαβε χώρα στις 10 Σεπτεμβρίου 1991. Όμως, ήδη στις 11 Σεπτεμβρίου 1991, το DAFSE διέταξε, με έγγραφο, τη Mediocurso να επιστρέψει ορισμένα ποσά.

7. Όσον αφορά τη συνεδρίαση της 10ης Σεπτεμβρίου 1991, η Mediocurso υποστηρίζει ότι δεν μπορούσε, λυσιτελώς, να γνωστοποιήσει την άποψή της σχετικά με το περιεχόμενο των εκθέσεων παρά μόνον αφού ανέλυε τις εκθέσεις υπό το πρίσμα των εγγράφων που είχε στην κατοχή της. Υποστηρίζει ότι οι παρατηρήσεις που μπόρεσε ενδεχομένως να κάνει κατά τη διάρκεια της συνεδριάσεως — που δεν έχουν αποτυπωθεί εγγράφως — δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να συγχέονται με τη λυσιτελή άσκηση του δικαιώματος ακροάσεως.

8. Όσον αφορά το έγγραφο της 11ης Σεπτεμβρίου 1991, η Mediocurso διερωτάται πως αυτό — τη στιγμή που περιέχει διαταγή για επιστροφή χρημάτων — θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι καλεί τον αποδέκτη του να διατυπώσει παρατηρήσεις στο πλαίσιο της ασκήσεως του δικαιώματος ακροάσεως.

9. Υπογραμμίζει ότι, έναντι αυτής της διαταγής περί επιστροφής χρημάτων (που, εξάλλου, κρίθηκε παράνομη από το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο), η μόνη δυνατή αντίδραση ήταν η άσκηση προσφυγής ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου.

10. Η Mediocurso θεωρεί ότι εσφαλμένα, συνεπώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφεύγουσα όφειλε να προβάλει ρητά παρατηρήσεις επί του εγγράφου αυτού, ώστε να μπορέσει το DAFSE να τις γνωστοποιήσει στην Επιτροπή, και ότι δεν μπορεί να επικαλείται την έλλειψη γνωστοποιήσεως των ενδεχόμενων παρατηρήσεών της στην Επιτροπή, δεδομένου ότι η έλλειψη αυτή απορρέει από δική της παράλειψη.

11. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο έκρινε ορθά ότι η Mediocurso ήταν σε θέση να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της επί του εγγράφου της 11ης Σεπτεμβρίου 1991. Υπενθυμίζει ότι, κατόπιν του εγγράφου αυτού, η Mediocurso δεν διατύπωσε παρατηρήσεις, πράγμα που όφειλε να πράξει, ώστε να γνωστοποιηθούν οι παρατηρήσεις της στην Επιτροπή, όπως επισημαίνει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

12. Διευκρινίζει ότι η αιτίαση αυτή κρίθηκε ήδη από το Πρωτοδικείο και, συνεπώς, πρόκειται για πραγματικό ζήτημα, επί του οποίου δεν είναι αρμόδιο το Δικαστήριο να κρίνει.

13. Η Επιτροπή προσθέτει ότι η Mediocurso, επιλέγοντας να φέρει την υπόθεση ενώπιον των πορτογαλικών δικαστηρίων, παραιτήθηκε από το δικαίωμά της να ακουστεί από την Επιτροπή.

14. Η Επιτροπή υποστηρίζει τέλος ότι, στο σημείο 38 του υπομνήματος αντικρούσεως

που υπέβαλε η Mediocurso στον πρώτο βαθμό, η Mediocurso υποστηρίζει ότι είχε τη δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της μετά την κοινοποίηση, το 1991, της προτάσεως του DAFSE για μείωση της χρηματοδοτικής συνδρομής και κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων με την εταιρία Audite. Η Επιτροπή επικαλείται σχετικά στη σκέψη 104 της προσβαλλομένης αποφάσεως — «εξάλλου, η προσφεύγουσα παραδέχθηκε με τη γραπτή απάντησή της στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι το ουσιώδες μέρος των εκθέσεων οικονομικού ελέγχου που συνέταξε η εταιρία Audite της γνωστοποιήθηκε με έγγραφο της 11ης Σεπτεμβρίου 1991 (...)». Εξάλλου, η Επιτροπή υπογραμμίζει, αναφερόμενη στη σκέψη 51 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι στα αιτήματά της και στη γραπτή απάντησή της στην ερώτηση του Πρωτοδικείου, η Mediocurso αναγνώρισε ότι εξέφρασε την άποψή της ενώπιον του DAFSE πριν από την έκδοση του εγγράφου της 11ης Σεπτεμβρίου 1991.

Εκτίμηση

15. Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι οι αποφάσεις που προσέβαλε η Mediocurso ενώπιον του Πρωτοδικείου είναι εκείνες που εξέδωσε η Επιτροπή στις 14ης Αυγούστου 1996.

16. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι, συνεπώς, κατά πόσον, πριν την έκδοση των αποφάσεων αυτών, η Επιτροπή παρέσχε στη Mediocurso την ευκαιρία να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή της σχετικά με τη σχεδιαζόμενη μείωση ή κατά πόσον βεβαιώθηκε ότι η Mediocurso είχε μια τέτοια δυνατότητα.

17. Όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 6ης Ιουλίου 1993 [2], σχετικά με τη διαγραφή χρέους εισαγωγικών δασμών, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των τομέων, όπως το δίκαιο του ανταγωνισμού ή η είσπραξη δασμών αντιντάμπινγκ, στους οποίους είναι να κοινοτικά όργανα που αποφασίζουν την κίνηση της διαδικασίας με σκοπό, ενδεχομένως, την επιβολή κυρώσεων στους επιχειρηματίες που παραβαίνουν τις διατάξεις της Συνθήκης, και των λοιπών περιπτώσεων.

18. Στο πλαίσιο του ΕΚΤ είναι οι επιχειρήσεις ή οι ιδιώτες που υποβάλλουν αιτήσεις για να λάβουν τη συνδρομή του ταμείου. Η συνδρομή αυτή τους χορηγείται υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Αν δεν τηρηθούν οι προϋποθέσεις αυτές μπορεί να μειωθεί η συνδρομή. Σύμφωνα με τη διάκριση στην οποία προέβη το Δικαστήριο, η περίπτωση αυτή δεν μπορεί να εξομοιωθεί με τις διαδικασίες οι οποίες αποσκοπούν στην επιβολή κυρώσεων στους επιχειρηματίες και στις οποίες η αρχή της αντιμωλίας αποκτά, συνεπώς, ιδιαίτερη σημασία. Αρκεί, επομένως, για τον σεβασμό της αρχής αυτής, να είχε ο δικαιούχος τη δυνατότητα να προβάλει στην Επιτροπή, είτε άμεσα είτε μέσω του αρμόδιου εθνικού οργανισμού, τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι η μείωση της συνδρομής δεν είναι δικαιολογημένη, προτού λάβει η Επιτροπή την τελική της απόφαση. Από την άλλη πλευρά, και αντίθετα προς όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, η αρχή της αντιμωλίας δεν απαιτεί να απευθυνθεί στον δικαιούχο ρητή πρόσκληση για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του.

2 — Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-121/91 και C-122/91 CT Control (Rotterdam) και JCT Benelux κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3873), που αφορούσε τη διαγραφή χρέους εισαγωγικών δασμών δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1430/79 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουλίου 1979, περί της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/015, σ. 162).

19. Στην προκειμένη όμως περίπτωση είναι βέβαιον ότι η Mediocurso ενημερώθηκε πλήρως για τους λόγους για τους οποίους σχεδιαζόταν η μείωση της συνδρομής, πράγμα που, εξάλλου, αυτή δεν αμφισβητεί. Από τη σκέψη μάλιστα 51 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι, στο έγγραφο της 11ης Σεπτεμβρίου 1991, «το DAFSE δεν έλαβε υπόψη έναντι της προσφεύγουσας το σύνολο των παρατηρήσεων που υπέβαλε σχετικά με τις σκοπούμενες μειώσεις». Από το απόσπασμα αυτό, την αλήθεια του οποίου δεν αμφισβήτησε η Mediocurso, μπορεί να συναχθεί, κατ' αντιδιαστολή, ότι η εταιρία αυτή μπόρεσε να διατυπώσει παρατηρήσεις, ένα τμήμα των οποίων ελήφθη υπόψη.

20. Είναι, βέβαια δυσάρεστο το ότι το DAFSE δεν χορήγησε στη Mediocurso εύλογη προθεσμία για να αναλύσει, κατά τρόπο περισσότερο εμπεριστατωμένο, τις εκθέσεις οικονομικού ελέγχου και για να συμπληρώσει εγγράφως τις παρατηρήσεις που προέβαλε προφορικά κατά τη συνεδρίαση της 10ης Σεπτεμβρίου 1991. Είναι ακόμη πιο δυσάρεστο το γεγονός ότι το έγγραφο της 11ης Σεπτεμβρίου 1991 περιελάμβανε διαταγή για επιστροφή χρημάτων, οπότε η Mediocurso είχε την εντύπωση ότι η μόνη δυνατή εκ μέρους της αντίδραση ήταν η άσκηση προσφυγής ενώπιον του αρμοδίου πορτογαλικού δικαστηρίου.

21. Εντούτοις, στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής, που απευθύνθηκε κατά του DAFSE, η Mediocurso μπόρεσε να γνωστοποιήσει στον οργανισμό αυτό, κατά τρόπο εμπεριστατωμένο, τις παρατηρήσεις που είχε να προβάλει κατά της μειώσεως της συνδρομής.

22. Αμφιβάλλω, εξάλλου, κατά πόσον, καθ' όλο το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την άσκηση της προσφυγής αυτής μέχρι την επιστολή που απηύθυνε το DAFSE στην Επιτροπή στις 22 Σεπτεμβρίου 1995 ο οργανισμός αυτός δεν γνωστοποίησε στην Επιτροπή την ύπαρξη εκκρεμούς διαφοράς και τα επιχειρήματα που προέβαλε η Mediocurso στο πλαίσιο της διαφοράς αυτής. Δεν ανησύχησαν οι υπηρεσίες της Επιτροπής από την εκκρεμότητα της υποθέσεως αυτής και δεν ζήτησαν πληροφορίες από το DAFSE;

23. Δεδομένου όμως ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις ως προς το ζήτημα αυτό, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτό δεν συνέβη.

24. Απομένει συνεπώς να ερευνηθεί κατά πόσον, σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, πριν από την έκδοση των τυπικών αποφάσεων της Επιτροπής της 14ης Αυγούστου 1996, δόθηκε στη Mediocurso η δυνατότητα να γνωστοποιήσει τις παρατηρήσεις της στο κοινοτικό όργανο.

25. Από τη σκέψη 28 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου προκύπτει όμως ότι «Στις 6 Μαρτίου 1996 το DAFSE ανακοίνωσε στην προσφεύγουσα ότι η Επιτροπή έλαβε την απόφασή της επί των δύο αιτήσεων καταβολής του υπολοίπου και επιβεβαίωσε τα αποτελέσματα του οικονομικού ελέγχου που της είχαν ήδη γνωστοποιηθεί στις 11 Σεπτεμβρίου 1991».

26. Στη συνέχεια, στη σκέψη 29, η απόφαση του Πρωτοδικείου δέχεται ότι:

«Στις 4 Απριλίου 1996 η προσφεύγουσα ζήτησε από το DAFSE αντίγραφο των αποφάσεων της Επιτροπής. Ζήτησε επίσης να μελετήσει τον διοικητικό φάκελο του ΕΚΤ. Στις 24 Απριλίου 1996 παρασχέθηκε στην προσφεύγουσα η δυνατότητα να μελετήσει τον εν λόγω διοικητικό φάκελο, στον οποίο αυτή διαπίστωσε ότι δεν υφίσταντο άλλες ενέχουσες τον χαρακτήρα αποφάσεως πράξεις πέρα από τα χρεωστικά σημειώματα της Επιτροπής με τα οποία καθορίζονταν τα ποσά τα οποία η προσφεύγουσα έπρεπε να επιστρέψει (...).»

27. Από τα πιο πάνω αποσπάσματα της αποφάσεως, η ακρίβεια των οποίων δεν αμφισβητήθηκε, μπορεί να συναχθεί ότι το έγγραφο του DAFSE της 6ης Μαρτίου 1996 αναφερόταν όχι σε τυπικές αποφάσεις της Επιτροπής, αλλά σε «κατ' αρχήν αποφάσεις» που έπρεπε ακόμη να περιβληθούν τον τύπο. Η εσωτερική διαδικασία της Επιτροπής δεν είχε, συνεπώς, ολοκληρωθεί ακόμη.

28. Μπορεί έτσι να υποθέσει κανείς, ελλείψει οποιασδήποτε αντίθετης ενδείξεως, ότι η μελέτη του διοικητικού φακέλου του ΕΚΤ που έλαβε χώρα στις 24 Απριλίου 1996 έγινε στις Βρυξέλλες και ότι η Mediocurso είχε, επομένως, τη δυνατότητα να υποβάλει προφορικές παρατηρήσεις στους υπαλλήλους που χειρίζονταν τους φακέλους της.

29. Για μια όμως ακόμη φορά, η Mediocurso, χωρίς να επιβεβαιώσει εγγράφως τις αντιρρήσεις της με έγγραφο απευθυνόμενο στην Επιτροπή, επέλεξε τη δικαστική οδό και άσκησε προσφυγές κατά του οργάνου αυτού ενώπιον του Πρωτοδικείου [3].

30. Εν πάση περιπτώσει, μέσω των προσφυγών αυτών, η αναιρεσείουσα μπόρεσε να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή, κατά τρόπο ακόμη πιο τυπικό απ' ότι με επιστολή, τους λόγους για τους οποίους δεν δεχόταν τη μείωση της συνδρομής.

31. Οι προσφυγές αυτές οδήγησαν, εξάλλου, την Επιτροπή στην ανάκληση των «χρεωστικών σημειωμάτων» που αποτελούσαν το αντικείμενο των δύο προσφυγών (σκέψη 30 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου).

32. Η αναιρεσείουσα, συνεπώς, όχι μόνο μπόρεσε να γνωστοποιήσει τις απόψεις της στην Επιτροπή, αλλά οδήγησε την Επιτροπή στην έκδοση αποφάσεων που υποβλήθηκαν στον ορθό τύπο.

33. Από όλα τα προηγούμενα προκύπτει ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το DAFSE ουδέποτε ενημέρωσε την Επιτροπή σχετικά με την επίκριση που διατύπωσε η αναιρεσείουσα στο πλαίσιο της δίκης που διεξήγαγε ενώπιον των πορτογαλικών δικαστηρίων, η Mediocurso είχε τη δυνατότητα, πριν την έκδοση των προσβαλλομένων αποφάσεων

3 — Υποθέσεις T-70/96 και T-72/96, που διεγράφησαν από το πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη του Προέδρου του δευτέρου τμήματος της 12ης Νοεμβρίου 1996.

της 14ης Αυγούστου 1996, να γνωστοποιήσει ευθέως τις απόψεις της στην Επιτροπή.

34. Πρέπει συνεπώς να απορριφθεί ο λόγος αναιρέσεως που στηρίζεται στην προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

Ως προς τον λόγο αναιρέσεως που στηρίζεται στην ανακρίβεια των διαπιστώσεων των πραγματικών περιστατικών που πραγματοποίησε το Πρωτοδικείο όσον αφορά τα υποκεφάλαια 14.3.1.a) και 14.3.13 της αιτήσεως καταβολής υπολοίπου («αποδοχές του διδακτικού προσωπικού» και «φόροι και λοιπές επιβαρύνσεις»)

35. Η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο, κρίνοντας ότι «από την ανάλυση των εγγράφων που προσκόμισε η προσφεύγουσα προς απόδειξη του είδους των μαθημάτων που διδάχθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου φακέλου και προς εξατομίκευση των εκπαιδευτών που μετέσχαν στο σχετικό πρόγραμμα (παραρτήματα 21 έως 22 του δικογράφου της προσφυγής) προκύπτει ότι τα έγγραφα αυτά είναι τόσο ασαφή ώστε να δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες όσον αφορά το υποστατό της πραγματοποιήσεως των εν λόγω μαθημάτων (...)» και εκφέροντας, mutatis mutandis, την ίδια κρίση όσον αφορά τον δεύτερο φάκελο, κατέληξε σε ανακριβή συμπεράσματα από την ανάλυση των εγγράφων αυτών.

36. Πράγματι, από τα έγγραφα προκύπτει χωρίς αμφιβολία ότι τα εν λόγω μαθήματα διδάχθηκαν πράγματι από τα πρόσωπα τα ονόματα των οποίων αναφέρονται, υπό την ιδιότητα αυτή, στα έγγραφα και τα οποία υπέγραψαν αποδείξεις στις οποίες εμφαίνονται οι αποδοχές τους για τα εν λόγω μαθήματα.

37. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του [4], το Δικαστήριο θα πρέπει, συνεπώς, κατά την άποψη της αναιρεσείουσας, να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου στο μέτρο που αυτή στηρίζεται σε κατ' ουσίαν ανακριβείς διαπιστώσεις των πραγματικών περιστατικών.

38. Αντίθετα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που αφορούσαν τα δύο εν λόγω σημεία ήταν ορθές βάσει των εγγράφων που είχαν επισυναφθεί στους φακέλους. Δεν μπορεί συνεπώς, εν προκειμένω, να υποστηριχθεί ότι οι διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου είναι κατ' ουσίαν ανακριβείς.

39. Ορθά, συνεπώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως θεωρώντας ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι τα έγγραφα στοιχεία που προσκόμισε αντιστοιχούσαν πράγματι στα μαθήματα τα οποία αποτέλεσαν το αντικείμενο του αντίστοιχου φακέλου.

40. Η αναιρεσείουσα επικρίνει τις σκέψεις 134 και 172 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου. Οι σκέψεις αυτές αφορούν, αντιστοίχως, την υπόθεση Τ-180/96 και την υπόθεση Τ-181/96 και είναι διατυπωμένες, πανομοιότυπα, ως εξής:

«Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι από την ανάλυση των εγγράφων που προσκόμισε η προ-

4 — Βλ. την απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψη 49).

σφεύγουσα προς απόδειξη του είδους των μαθημάτων που διδάχθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου φακέλου και προς εξατομίκευση των εκπαιδευτών που μετέσχαν στο σχετικό πρόγραμμα (παραρτήματα 21 έως 22 του δικογράφου της προσφυγής) προκύπτει ότι τα έγγραφα αυτά είναι τόσο ασαφή ώστε να δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες όσον αφορά το υποστατό της πραγματοποιήσεως των εν λόγω μαθημάτων, όπως ορθά σημείωσε το DAFSE στο σημείο 14.3.1a του από 22 Σεπτεμβρίου 1995 εγγράφου του. Επομένως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως θεωρώντας ότι η προσφεύγουσα, η οποία διοργάνωσε μεγάλο αριθμό διαφόρων μαθημάτων καταρτίσεως στα οποία έλαβε μέρος μεγάλος αριθμός εκπαιδευτών, δεν απέδειξε ότι τα σχετικά στοιχεία που προσκόμισε αντιστοιχούσαν πράγματι στα μαθήματα τα οποία αποτέλεσαν το αντικείμενο του πρώτου φακέλου [5] και αρνούμενη, κατά συνέπεια, να λάβει υπόψη το σύνολο των δαπανών που αφορούσαν τα μαθήματα αυτά».

41. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει επανειλημμένα ότι, αντίθετα προς ότι δέχεται το Πρωτοδικείο, τα έγγραφα που προσκόμισε δεν αφήνουν την παραμικρή αμφιβολία όσον αφορά το υποστατό της πραγματοποιήσεως των εν λόγω μαθημάτων.

42. Πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να επισημανθεί ότι το Πρωτοδικείο, αν και εξέφρασε αμφιβολίες, δεν έκρινε ότι τα επίδικα μαθήματα δεν έλαβαν χώρα. Πρέπει συνεπώς να απορριφθεί ο προβληθείς λόγος αναιρέσεως στο μέτρο που αποδίδει μια τέτοια κρίση στο Πρωτοδικείο.

5 — Η σκέψη 172, που αφορά την υπόθεση T-181/96, αναφέρεται, φυσικά, στον δεύτερο φάκελο.

43. Η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας έχει επίσης ως στόχο να οδηγήσει το Δικαστήριο στο να αποφανθεί ότι ήταν εσφαλμένη η κρίση του Πρωτοδικείου ότι η Επιτροπή εδικαιούτο να θεωρήσει ότι δεν είχε αποδειχθεί ότι τα προσκομισθέντα έγγραφα αφορούσαν πράγματι τα μαθήματα που αποτελούσαν το αντικείμενο της κοινοτικής υποστήριξης.

44. Από τη νομολογία που προαναφέρθηκε στη σκέψη 37 προκύπτει ότι το Δικαστήριο, κρίνοντας επί αιτήσεως αναιρέσεως, δεν είναι αρμόδιο να επανακρίνει την εξέταση των πραγματικών περιστατικών που πραγματοποίησε το Πρωτοδικείο, εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου.

45. Στην προκειμένη όμως περίπτωση η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει ότι από τα εν λόγω στοιχεία προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε προφανές σφάλμα ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Πράγματι, περιορίζεται να αμφισβητήσει το συμπέρασμα που συνήγαγε το Πρωτοδικείο από την εξέταση των εγγράφων που προσκομίστηκαν προς υποστήριξη του αιτήματός της.

46. Ο λόγος αυτός αναιρέσεως ισοδυναμεί, συνεπώς, με αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου και πρέπει, για τον λόγο αυτό, να θεωρηθεί απαράδεκτος.

47. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που επικαλείται η αναιρεσείουσα.

Ως προς τον λόγο αναιρέσεως που στηρίζεται στην ανακολουθία της αιτιολογίας και στην παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας

48. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, κατ' αρχάς, ότι ήταν ανακόλουθο εκ μέρους του Πρωτοδικείου να αμφισβητεί το υποστατό της πραγματοποιήσεως των προγραμμάτων καταρτίσεως, δεχόμενο συγχρόνως ότι η Επιτροπή θεωρεί επιλέξιμες ορισμένες δαπάνες, πλην των αποδοχών του διδακτικού προσωπικού, που αφορούν τα ίδια αυτά μαθήματα.

49. Στο επιχείρημα αυτό αρκεί να δοθεί η απάντηση ότι, όπως εξέθεσα προηγουμένως, το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε ότι δεν πραγματοποιήθηκαν τα εν λόγω προγράμματα καταρτίσεως. Δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να του προσαφθεί ανακολουθία λόγω του γεγονότος ότι δέχθηκε ότι η Επιτροπή θεωρεί επιλέξιμες ορισμένες δαπάνες που συνδέονται με τα μαθήματα αυτά.

50. Η αναιρεσείουσα εκθέτει, εξάλλου, ότι το Πρωτοδικείο παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας κρίνοντας ότι ορθά η Επιτροπή θεώρησε μη επιλέξιμες όλες τις δαπάνες που αντιστοιχούν στις αποδοχές του διδακτικού προσωπικού και στον ΦΠΑ επί των αποδοχών αυτών, για τον μοναδικό λόγο ότι υπήρξαν παρατυπίες κατά την υποβολή, εκ μέρους της αναιρεσείουσας, της αιτήσεως για καταβολή του υπολοίπου.

51. Η Επιτροπή επιμένει, με έμφαση, στο γεγονός ότι δέχεται ότι τα εν λόγω προγράμματα καταρτίσεως έλαβαν πράγματι χώρα. Πρέπει συνεπώς να γίνει δεκτό ότι εκπαιδευτικό προσωπικό απασχολήθηκε και αμείφθηκε για τον σκοπό αυτό. Επιβάλλεται, επομένως, το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν έχει σκοπό να αμφισβητήσει ότι πραγματοποιήθηκαν δαπάνες για τον λόγο αυτό, αλλά θεωρεί ότι, εφόσον το ποσό των εν λόγω δαπανών δεν τεκμηριώθηκε με δικαιολογητικά που να αναφέρονται στις δαπάνες αυτές κατά τρόπο μη αποδεχόμενο οποιαδήποτε αμφισβήτηση, πρέπει να θεωρηθεί ως μη επιλέξιμο το σύνολο των δαπανών.

52. Μια τέτοια προσέγγιση είναι αντίθετη προς την αρχή της αναλογικότητας. Η αρχή αυτή δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ως μη επιλέξιμο το σύνολο των δαπανών ενός κεφαλαίου, ενώ δεν αμφισβητείται ότι πραγματοποιήθηκαν δαπάνες αναφερόμενες στο κεφάλαιο αυτό.

53. Έτσι, όπως έκρινε το ίδιο το Πρωτοδικείο σε παρόμοια υπόθεση, είναι σύμφωνες προς την αρχή της αναλογικότητας οι μειώσεις που πραγματοποιεί η Επιτροπή, οι οποίες «συνδέονται άμεσα με τις διαπιστωθείσες παρατυπίες και έχουν σκοπό να αποκλείσουν την επιστροφή αποκλειστικά και μόνο των παράνομων ή περιττών δαπανών» [6].

54. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, η Επιτροπή δεν επικαλείται τον παράνομο ή περιττό χαρακτήρα ορισμένων δαπανών, αλλά αποκλειστικά και μόνο την έλλειψη αποδείξεων ως προς το ύψος τους. Έστω και

6 — Απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, T-142/97, Branco κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-3567).

αν επιτρέπεται να θεωρηθεί ότι η έλλειψη επιμέλειας που επιδεικνύει ο δικαιούχος που δεν προσκομίζει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να συνεπάγονται κυρώσεις, η κύρωση είναι προφανώς υπερβολική αν οδηγεί, για τον δικαιούχο, στο ίδιο αποτέλεσμα που θα οδηγούσε η μη πραγματοποίηση, εκ μέρους του, των ενεργειών τις οποίες αφορά το εν λόγω κεφάλαιο.

55. Ο δυσανάλογος χαρακτήρας του χαρακτηρισμού του συνόλου των επίδικων δαπανών ως μη επιλέξιμων καθίσταται ακόμη περισσότερο σαφής λόγω του γεγονότος ότι η Επιτροπή μπορούσε να επιβάλει στον δικαιούχο ορισμένες συνέπειες της αδυναμίας του να προσκομίσει επαρκείς αποδείξεις και να αποφύγει να καταβάλει αχρεώστητα ποσά ενεργώντας με τρόπο που να θίγει λιγότερο τα συμφέροντα του δικαιούχου.

56. Έτσι, θα μπορούσε να υπολογίσει ένα κατ' αποκοπήν ποσό που να επιβαρύνει τις αποδοχές του διδακτικού προσωπικού και, κατά συνέπεια, τον αντίστοιχο ΦΠΑ.

57. Εκτιμώ συνεπώς ότι το Πρωτοδικείο παρέβλεψε τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν υπερέβη το πεδίο διακριτικής της ευχέρειας αρνούμενη το σύνολο του αιτούμενου ποσού για τις καταβληθείσες αποδοχές του εκπαιδευτικού προσωπικού (υποκεφάλαιο 14.3.1.a), καθώς και το ποσό που αντιστοιχεί στον σχετικό ΦΠΑ (υποκεφάλαιο 14.3.13). Κατά συνέπεια, πρέπει να αναιρεθεί στο σημείο αυτό η προσβαλλομένη απόφαση.

58. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να κρίνει επί της ουσίας, προτείνω στο Δικαστήριο να αναιρέσει τις αποφάσεις της Επιτροπής που αποτελούν το αντικείμενο των προσφυγών Τ-180/96 και Τ-181/96, στο μέτρο που θεώρησαν ως μη επιλέξιμα, στο σύνολό τους, τα προαναφερθέντα ποσά. Πράγματι, η συνέπεια αυτή απορρέει αναγκαστικά από τα προηγούμενα.

59. Από τα προηγούμενα προκύπτει επίσης ότι πρέπει να αναιρεθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου, όσον αφορά τα δικαστικά έξοδα, στην υπόθεση Τ-181/96. Πράγματι, η προσφεύγουσα καταδικάστηκε στο σύνολο των δικαστικών εξόδων στην υπόθεση αυτή. Δεδομένου όμως ότι ένας από τους λόγους που προέβαλε έγινε δεκτός κατ' αναίρεση, πρέπει να γίνει κατανομή των εν λόγω δικαστικών εξόδων. Δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε ήδη τη λύση αυτή για την υπόθεση Τ-180/96 δεν υπάρχει λόγος, κατά την άποψή μου, να γίνει τροποποίηση, εφόσον και οι δύο διάδικοι ηττήθηκαν εν μέρει. Όσον αφορά τα δικαστικά έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας, προτείνω να κατανεμηθούν ισομερώς δεδομένου ότι η αναιρεσείουσα ηττήθηκε ως προς τους κύριους ισχυρισμούς της.

Πρόταση

60. Για τους λόγους που προαναφέρθηκαν προτείνω στο Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-180/96 και T-181/96 Mediocurso κατά Επιτροπής, στο μέτρο που με αυτή κρίθηκε ότι ορθά η Επιτροπή θεώρησε ως μη επιλέξιμο το σύνολο του αιτούμενου ποσού για τις καταβληθείσες αποδοχές του εκπαιδευτικού προσωπικού (υποκεφάλαιο 14.3.1.a) καθώς και το ποσό που αντιστοιχεί στον σχετικό ΦΠΑ (υποκεφάλαιο 14.3.13)·

— να αναιρέσει το σημείο 5 του διατακτικού της εν λόγω αποφάσεως και να αποφανθεί ότι κάθε διάδικος θα φέρει τα δικαστικά του έξοδα στην υπόθεση T-181/96·

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως προς τα λοιπά·

— να ακυρώσει την απόφαση C(96) 1185 της Επιτροπής, της 14ης Αυγούστου 1996, περί μειώσεως της χρηματοδοτικής συνδρομής που χορηγήθηκε με την απόφαση C(89) 0570 της 22ας Μαρτίου 1989 και την απόφαση C(96) 1186 της Επιτροπής, της 14ης Αυγούστου 1996, περί μειώσεως της χρηματοδοτικής συνδρομής που χορηγήθηκε με την απόφαση C(89) 0570 της 22ας Μαρτίου 1989, στο μέτρο που με τις αποφάσεις αυτές θεωρείται μη επιλέξιμο το σύνολο των αιτουμένων ποσών για τις καταβληθείσες αποδοχές του εκπαιδευτικού προσωπικού (υποκεφάλαιο 14.3.1.a) καθώς και το ποσό που αντιστοιχεί στον σχετικό ΦΠΑ (υποκεφάλαιο 14.3.13)·

— να αποφανθεί ότι κάθε διάδικος θα φέρει τα δικαστικά του έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας.